

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گردش‌گری و توسعه

تألیف:

ام. لاکشفی ناراسایا

ترجمه:

قهرمان رستمی

(کارشناس ارشد دانشگاه تهران)

مهدی رمضان‌زاده لسبویی

(دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی دانشگاه تهران)

سر شناسه	: ناراسایا ، لاکشمی
عنوان و پنج‌خطور	: گردشگری و توسعه کشتی: ام. لاکشمی نریشیه. ترجمه قهرمان رستمی و مهدی رمضان‌زاده لسبویی
مشخصات نشر	: نور علم. ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۴ ص. جدول، نمودار.
شابک	: ۹۷۸ ۶۰۰ - ۱۶۹ - ۰۳۷ ۲
وضعیت فهرست‌نویسی	: براساس اطلاعات فیبا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	: کتابنامه ص ۲۶۴ ۲۶۲.
موضوع	: گردشگری پایدار
موضوع	: توسعه اقتصادی - گردشگری
موضوع	: محیط زیست گردشگری.
شناسه افزوده	: رستمی و ، قهرمان، ۱۳۵۹، مترجم
شناسه افزوده	: رمضان‌زاده لسبویی ، مهدی. ۱۳۶۱، مترجم
رده بندی کنگره	: ۱۳۲۰ ۲۴ ۱۵۵ G
رده‌بندی دیویی	: ۳۳۸.

انتشارات نورعلم، تهران - خیابان دماوند - خیابان زاهد گیلانی - پلاک ۳۳۸

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ noreelm@yahoo.com

نام کتاب: گردشگری و توسعه

تألیف: ام. لاکشمی ناراسایا

ترجمه: قهرمان رستمی و مهدی رمضان‌زاده لسبویی

ناشر: نورعلم

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

چاپ و لیتوگرافی: الغدیر

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

پخش در تهران: کتابیران ۱۵ - ۶۶۵۶۶۵۱۱ - پایگاه اینترنتی: www.nooreelm.com

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

فهرست مطالب

- ۱- آب شیرین و محیط زیست ۱۷
- ۱-۱- توسعه‌ی پایدار گردش‌گری ۱۷
- ۱-۱-۱- برخی مؤلفه‌های گردش‌گری پایدار ۱۹
- ۱-۲- نیروی برانگیز گردش‌گری ۲۰
- ۲- گردش‌گری پایدار و محیط زیست ۲۵
- ۲-۱- نیاز به اقدام و آموزش و پرورش ۳۰
- ۳- گردش‌گری فقرزدا ۳۳
- ۳-۱- فرصتی برای توسعه‌ی پایدار محلی ۳۳
- ۳-۲- گردش‌گری و کمک ۳۴
- ۳-۳- ظرفیت گردش‌گری فقرزدا ۳۶
- ۳-۴- اثرگذاری بر معیشت فقیران ۳۸
- ۳-۵- اثرات مثبت توسعه‌ی گردش‌گری ۳۹
- ۳-۶- اثرات فرهنگی گردش‌گری میتواند مثبت یا منفی باشد ۴۰
- ۳-۷- سیاستهایی برای بهبود گردش‌گری فقرزدا ۴۱
- ۳-۷-۱- قرارداد موضوع فقر در قالب منشور گردش‌گری ۴۱
- ۳-۷-۲- ضرورت ترکیب دو رویکرد متفاوت با هم ذیل ۴۲
- ۳-۷-۳- فعالیت بر اساس مشارکت بازرگانان و گردشگران ۴۲
- ۳-۷-۴- به کارگیری رویکردهای گردش‌گری فقرزدا در گردش‌گری رایج ۴۳
- ۳-۷-۵- نظام تصمیم‌گیری ۴۳
- ۴- گردش‌گری پایدار؛ گزینه‌ای موهوم یا واقعی؟ ۴۵

۵۱	۵- گردش‌گری و محیط زیست
۵۲	۵-۱- گردش‌گری مسئول
۵۴	۵-۲- گردش‌گری پایدار
۵۶	۵-۳- گردش‌گری در عصر نوین
۶۱	۶- بوم‌گردی یا بوم‌کشی؟
۶۳	۶-۱- منافع محلی
۶۵	۶-۲- منافع صنعت
۶۶	۶-۳- فشار ارقام
۶۶	۶-۴- پرداخت برای حفاظت
۶۷	۶-۴-۱- مسأله
۶۹	۷- بزرگترین صنعتی که جهان به خود دیده است
۶۹	۷-۱- آینده‌ی گردش‌گری جهان
۶۹	۷-۲- صنعت «روزی ۵ میلیارد دلار»
۷۱	۷-۳- رشد مداوم
۷۲	۷-۴- روندهای اروپایی
۷۴	۷-۵- در تدارک موفقیت
۷۷	۸- رشد جمعیت و تفرجگاه‌های طبیعی
۸۱	۹- زیست‌بوم‌ها؛ حامیان ناشناخته‌ی ما
۸۳	۹-۱- واکنش منفی به تغییر آب و هوا
۸۵	۹-۲- یک تجربه‌ی پرهزینه برای نیویورک
۸۷	۱۰- آب شیرین و محیط زیست

۸۹	۱۰-۱- کمبود آب: اغراق، واقعیت یا مدیریت نامطلوب؟
۸۹	۱۰-۲- اصولی برای مدیریت مطلوب آب
۹۲	۱۰-۳- حجم‌های متغیر
۹۲	۱۰-۴- مصرف
۹۷	۱۱- تنوع زیستی
۱۰۱	۱۲- با تنوع زیستن
۱۰۷	۱۳- محیط زیست، اقتصاد و بهداشت عمومی
۱۰۷	۱۳-۱- نگرشی یکپارچه
۱۰۸	۱۳-۲- هزینه‌های غیرمستقیم اجتماعی
۱۱۰	۱۳-۳- عوامل زیست‌محیطی
۱۱۲	۱۳-۴- تأثیرات محیط‌زیست بر بهداشت عمومی
۱۱۵	۱۴- جنگل‌ها، شش‌های زمین
۱۱۷	۱۴-۱- فشار بر جنگل‌ها
۱۱۸	۱۴-۲- چه باید کرد؟
۱۱۸	۱۴-۳- پیشرفت‌های فن‌شناختی
۱۱۹	۱۴-۳-۱- تأیید محصولات جنگلی
۱۲۰	۱۴-۳-۲- واکنش‌های بین‌دولتی
۱۲۱	۱۵- [تولید] آلودگی برای صادرات
۱۲۳	۱۵-۱- احترام به محیط زیست: یک نقطه عطف مطلوب
۱۲۹	۱۶- حفاظت زیست‌محیطی
۱۳۵	۱۷- اقتصاد و محیط زیست

- ۱۳۶ ۱۷-۱- تبیین ارزشیها
- ۱۳۸ ۱۷-۲- برآورد اقتصادی
- ۱۴۱ ۱۸- توسعه‌ی آموزش زیست‌محیطی و ارتباطات
- ۱۴۲ ۱۸-۱- نمونه‌های فرآیند اشباع
- ۱۴۴ ۱۸-۲- مرابجی آموزش زیست‌محیطی
- ۱۴۴ ۱۸-۲-۱- تدوین دستور جلسه عمومی
- ۱۴۴ ۱۸-۲-۲- دخالت مؤسسات کلیدی
- ۱۴۵ ۱۸-۲-۳- پایه‌ریزی یک نظریه‌ی جدید زیست‌محیطی
- ۱۴۵ ۱۸-۳- تحقیق کاربردی
- ۱۴۹ ۱۹- اشتغال و توسعه‌ی زیست‌بوم
- ۱۵۰ ۱۹-۱- اتلاف منابع
- ۱۵۱ ۱۹-۲- افزایش بهره‌وری منابع
- ۱۵۱ ۱۹-۳- تأثیر بر اشتغال
- ۱۵۳ ۱۹-۴- منطقه‌ای شدن صنعت
- ۱۵۴ ۱۹-۵- از تولید تا خدمات
- ۱۵۷ ۲۰- جمعیت و محیط زیست: چالشی جهانی
- ۱۵۷ ۲۰-۱- وخیم‌تر شدن وضعیت محیط زیست
- ۱۵۸ ۲۰-۱-۱- بهداشت عمومی
- ۱۵۸ ۲۰-۱-۲- عرضه‌ی غذا
- ۱۵۸ ۲۰-۱-۳- آب شیرین
- ۱۵۸ ۲۰-۱-۴- خطوط ساحلی و اقیانوسی

۱۵۹	۲۰-۱-۵- جنگل‌ها
۱۵۹	۲۰-۱-۶- تنوع زیستی
۱۵۹	۲۰-۱-۷- تغییرات آب و هوایی جهان
۱۶۰	۲۰-۱-۸- به سوی آینده‌ای زیست‌پذیر
۱۶۰	۲۰-۱-۹- به فکر چاره بودن
۱۶۰	۲۰-۱-۱۰- تثبیت جمعیت
۱۶۳	۲۱- منشوری برای تغییر
۱۶۳	۲۱-۱- حفاظت از جو
۱۶۴	۲۱-۲- مبارزه با جنگل‌زدایی
۱۶۴	۲۱-۳- توسعه‌ی روستایی و کشاورزی پایدار
۱۶۵	۲۱-۴- حفاظت از تنوع زیستی
۱۶۶	۲۱-۵- حفاظت و مدیریت اقیانوس‌ها
۱۶۶	۲۱-۶- حفاظت و مدیریت آب‌های شیرین
۱۶۹	۲۲- آیا رشد اقتصادی باعث کاهش فقر می‌شود؟
۱۶۹	۲۲-۱- یافته‌های جدید در مورد نابرابری، رشد اقتصادی و فقر
۱۷۰	۲۲-۲- هیچ نوع علیت مستقیمی بین رشد اقتصادی و کاهش فقر وجود ندارد
۱۷۱	۲۲-۳- علیت غیرمستقیم رشد اقتصادی و کاهش فقر
۱۷۲	۲۲-۴- نابرابری، رشد و فقر درآمدی
۱۷۳	۲۲-۵- رابطه‌ی رشد با فقر
۱۷۷	۲۳- توسعه: مردم خیلی خوب می‌دانند
۱۸۱	۲۴- کارآفرینی فن‌شناختی: محرک جدید رشد اقتصادی

- ۱۸۱ ۱-۲۴ محیط زیست متغیر جهانی
- ۱۸۴ ۲-۲۴ به سوی عملکرد رقابتی
- ۱۸۴ ۳-۲۴ ایجاد مشاغل جدید فن آوری مینا
- ۱۸۵ ۴-۲۴ ویژگیهای خاص فن -کارآفرینان
- ۱۸۹ ۲۵- انرژی و پایداری
- ۱۹۱ ۱-۲۵ پیامد دوره‌ی شکوفایی صنعت نفت
- ۱۹۲ ۲-۲۵ انتخاب تغییر
- ۱۹۵ ۲۶- اقتصاد و توسعه‌ی پایدار
- ۱۹۶ ۱-۲۶ برآورد هزینه‌های محیطی
- ۱۹۸ ۲-۲۶ عواقب طولانی مدت
- ۱۹۹ ۲۷- بیکاری در جوامع فقیر و ثروت مند
- ۱۹۹ ۱-۲۷ علل متفاوت، ولی سیاست‌های مشابه؟
- ۲۰۰ ۲-۲۷ اشتغالزایی از طریق بازتوزیع کار
- ۲۰۲ ۳-۲۷ بیکاری گسترده در اقتصادهای فقیر
- ۲۰۳ ۴-۲۷ بیکاری در نظام‌های دارای تولید انبوه
- ۲۰۴ ۵-۲۷ دست‌مزد پایین‌تر نشانه‌ی تقاضای پایین‌تر است
- ۲۰۵ ۶-۲۷ انباشت زیاد و مصرف کم
- ۲۰۹ ۲۸- پژوهش‌گران سیاسی و سیاست‌گزاران
- ۲۰۹ ۱-۲۸ آیا این دو یکدیگر را ملاقات می‌کنند؟
- ۲۰۹ ۲-۲۸ چالش‌های سمت تقاضا؛ سیاست در روند شکل‌گیری
- ۲۱۰ ۳-۲۸ تغییرات سمت عرضه؛ پژوهش‌های دانشگاهی

۲۱۱	۲۸-۴- اثر در راه است
۲۱۲	۲۸-۵- چه باید کرد؟
۲۱۵	۲۹- حل مشکل بیکاری با نگاهی به مقوله فراشغلی
۲۲۱	۳۰- «مهاجرتِ محرک» چیست؟
۲۲۳	۳۰-۱- دگرگونی شهری
۲۲۴	۳۰-۲- مزایا و معایب
۲۲۴	۳۰-۳- پرسشی راجع به جنسیت
۲۲۶	۳۰-۴- پناهندگان
۲۲۶	۳۰-۵- نتیجه‌گیری‌ها و سیاست‌ها
۲۲۹	۳۱- نابودی آینده
۲۳۳	۳۲- اندازه‌گیری اثر جمعیت
۲۳۳	۳۲-۱- محاسبه‌ی منابع زیست‌محیطی
۲۳۵	۳۲-۲- جای‌گیری بوم‌شناختی ملت‌ها
۲۳۵	۳۲-۳- ظرفیت کشش
۲۳۷	۳۳- بمب مصرف

مقدمه مؤلف

گردش گران در شهرهای بزرگ جهان و در اعماق جنگل‌ها پرسه می‌زنند، بیابان‌های آفریقا را در می‌نورند و به قصد تماشای پنگوئن‌ها عازم دماغه‌های یخی قطب جنوب می‌شوند. آن‌ها از کوه‌های هیمالایا بالا می‌روند و تا عمق بسیار زیادی به داخل دریا‌های مرجانی اقیانوس‌های استوایی غوطه‌ور می‌شوند. امروزه گردش گران در همه جا حضور دارند و به راحتی به وسیله‌ی دوربین‌های عکاسی و فیلم‌برداری، وسایل تفریحی و همچنین میل سیرناشدنی‌شان به دوری جستن از دغدغه‌های شغلی و کاری زندگی شناخته می‌شوند.

هم‌اکنون گردش‌گری به بزرگ‌ترین صنعت جهان تبدیل شده، بانی ایجاد شغل برای ۲۰۰ میلیون نفر است و به تهاپی ۱۱/۷ درصد تولید ناخالص ملی را تشکیل می‌دهد. انتظار می‌رفت در سال ۲۰۰۸، ۷۰۰ میلیون گردش‌گر تازه‌وارد وجود داشته باشند. طبق برآوردها این تعداد تا آستانه‌ی سال ۲۰۲۰ به ۱/۵ میلیارد نفر افزایش می‌یابد.

بیشتر کشورهای جهان برای به دست آوردن سهمی از کیک بزرگی به نام گردش‌گری که آماده‌ی توزیع می‌باشد، رقابت می‌کنند. جذب گردش‌گران، به ویژه از آن سوی مرزهای ملی، مساوی با کسب ارز، ایجاد اشتغال و کسب درآمد ملی برای مردم بومی است. با این حال، میزان کاستی‌های بالقوه در ارتباط با زیبایی زیست‌محیطی و طبیعی؛ به ویژه در کشورهای در حال توسعه، باعث می‌شود در اثر احداث امکانات زیربنایی و هتل‌ها، به این زیبایی‌ها آسیب برسد. احتمال دارد گسیل شمار کثیری از خارجی‌ها با آگاهی اندک و احترام ناپذیر به فرهنگ و سنت محلی، منجر به بروز تنش‌های اجتماعی شود. در این

بجوبحه، شاید موج ویران‌گری از روسپی‌گری و بیماری‌های مقاربتی به راه افتد و اقتصاد محلی نیز در اثر گذار نیروی کار از بخش کشاورزی به بخش گردش‌گری، دچار رکود شود و در پی آن قدرت بالای خرید گردش‌گران باعث افزایش سطح تورم و سیر صعودی قیمت‌ها گردد.

از این رو، مردم با مشاهده‌ی این اثرات جانبی گردش‌گری، بیش‌تر بر گردش‌گری «ملایم» تأکید دارند، چون اثر کم‌رنگ‌تری بر جامعه و محیط زیست کشور میزبان بر جای می‌گذارد. در این زمینه، اصطلاحات مناسبی چون «گردش‌گری پایدار» و «بوم‌گردی» وجود دارند که نشان می‌دهند گردش‌گری می‌تواند طوری سازمان یابد که کمترین آسیب را به محیط زیست و فرهنگ محلی وارد سازد. آیا اگر ما باور کنیم که گردش‌گری می‌تواند در اشکال نوین خود «پایدار» باشد، به بی‌راهه نمی‌رویم؟ واژه‌ی «پایدار» بر طبق تعریف پرکاربرد کمیسیون برانت-لند به معنای «برآورده ساختن نیازهای حال، با توجه به تأمین نیازهای آینده» است.

ایسن امر نیازمند تلاش برای در امان ماندن از اثرات بالقوه‌ی تغییرات آب و هوایی است که در اثر نفوذ گازهای گلخانه‌ای به داخل جو رخ می‌دهد. گردش‌گری به دلایلی چون اثرگذاری بیش از حد بر وضع هوا و ترافیک جاده‌ای، یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر آلودگی‌های جوی است. این مؤلفه، انتشار دی‌اکسیدکربن را در هوا افزایش می‌دهد و به همین دلیل به لایه‌ی اُزون آسیب می‌رساند. هم‌چنین افزایش ترافیک ناشی از گردش‌گری، مصرف منابع تجدیدناپذیری چون بنزین و نفت سفید را افزایش می‌دهد و آلودگی هوا را در شهرهای پرجمعیت یا در مناطق پرتراکم تفریحی تشدید می‌کند. با این حال، با

نگرش به این واقعیت که در طول ۲۰ سال آینده شمار گردش‌گران دو برابر خواهد شد، واژه‌ی «پایدار» بایستی در حوزه‌ی گردش‌گری با جسارت تمام اعمال شود.

دکتر ام. لاکشمی ناراسایا

www.ketab.ir

مقدمه‌ی مترجمان

گردشگری به مفهوم امروزی خود، به عنوان یک صنعت جدید، مولد منابع عظیم سرمایه در ابعاد اقتصادی - فرهنگی است. این به آن معناست که این صنعت اثری مستقیم بر پیشرفت فرهنگ و اقتصاد کشورها دارد. گردشگری در خلال شکل‌گیری، به موازات تغییرات شتابان خود، به سرعت توسعه یافته است، به طوری که در حال حاضر، از نظر اشتغال و تقسیم تولید ناخالص داخلی، به بزرگ‌ترین صنعت جهان، تبدیل شده است. در این بین، «توسعه‌ی گردشگری»؛ به عنوان یکی از ابعاد توسعه‌ی اقتصادی - فرهنگی، بسیار حائز اهمیت است. گواه این مدعا، این است که به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران، فن‌آوری اطلاعات، ارتباطات راه دور و گردشگری، سه رکن اساسی اقتصاد جهانی در آینده هستند و در این زمینه، گردشگری درآمدزاترین و پربرونق‌ترین صنعت دوره‌ی معاصر قلمداد شده است.

با تعمق در مفهوم توسعه و با بررسی نقش گردشگری در آن، می‌توان دریافت که نقش این صنعت در توسعه، در حوزه‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، زیست - محیطی و حتی سیاسی تبلور می‌یابد. لذا بدون شک، در عصر کنونی، گردشگری یکی از ارکان بنیادی توسعه در جهان است که غفلت از آن باعث کندی حرکت چرخ‌های توسعه‌ی همه‌جانبه می‌شود. در این راستا، مناسب‌ترین و مطلوب‌ترین شیوه‌ی توسعه‌ی گردشگری در دو مقوله نهفته است: یکی ایجاد بستر لازم برای استقرار این صنعت؛ و دیگری از میان برداشتن موانع و مشکلات احتمالی سد راه آن.

کتابی که پیش رو دارید، با به چالش کشاندن موضوع «گردشگری و توسعه» و با همین عنوان، در ۳۴ فصل به منظور بررسی و تبیین اثرات، نقش و جایگاه گردشگری؛ به ویژه بوگردی یا اکوتوریسم در محیط زیست با تأکید بر توسعه‌ی پایدار، تدوین گردیده است. مهم‌ترین موضوعاتی که این کتاب به آن‌ها پرداخته است، پیرامون گردشگری، محیط زیست و توسعه‌ی پایدار سیر می‌کنند و عبارت‌اند از:

۱) گردشگری و توسعه‌ی پایدار؛ ۲) گردشگری و محیط زیست؛ تعامل و تنازع؛ ۳) بوم‌گردی، طبیعت‌گردی یا اکوتوریسم؛ ۴) مزایا و معایب گردشگری برای زیست‌بوم‌ها؛ ۵) آینده‌ی گردشگری جهان و وضعیت محیط زیست؛ ۶) گردشگری، تنوع زیستی و بهداشت محیط؛ ۷) لزوم حفاظت زیست‌محیطی؛ ۸) لزوم آموزش و پرورش و اطلاع‌رسانی در گردشگری؛ ۹) لزوم توجه به رشد روزافزون جمعیت و فشار بر زیست‌بوم‌ها یا اکوسیستم‌ها؛ ۱۰) گردشگری، مصرف بی‌رویه و تخریب زیست‌بوم‌ها؛ و ۱۱) سیاست‌گذاری‌های سفر و گردش و محیط زیست.

کتاب حاضر، تلاش نموده تا فرآیند گردشگری و توسعه را در قالب کنش و واکنش‌ها و اثرات متقابل این دو بر ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، طبیعی، زیست‌محیطی و تا حدی سیاسی - اداری مکان مورد بررسی و تحلیل قرار دهد. نویسنده، تأکیدی خاص بر آثار زیان‌بار گردشگری برای توسعه، به ویژه آثار زیست - محیطی نموده و توسعه‌ی گردشگری را فقط در صورتی که هم‌خوان و هم‌گام با مؤلفه‌ها و عناصر توسعه‌ی پایدار باشد، مجاز و معقول شمرده است. به عبارت دیگر، وی اذعان نموده که رابطه‌ی گردشگری و توسعه، به عنوان

یک زوج، در شرایطی سالم و مطلوب است که محصول مشترک آنها، عنصری به نام «توسعه‌ی پایدار» باشد.

در این جا، ضمن استقبال از نظرها و ایده‌های صاحب‌نظران عزیز، امید می‌رود مطالب کتاب - که با ۳۴ سرفصل از تنوع چشم‌گیری برخوردار است - بتواند مورد استفاده‌ی تمامی پژوهش‌گران محترم، اعم از اساتید، دانش‌جویان، برنامه‌ریزان، مسئولان و دست‌اندرکاران مختلف حوزه‌های مرتبط با صنعت گردشگری، به ویژه مدیریت جهان‌گردی، اقتصاد، جغرافیای گردشگری، محیط زیست، عمران منطقه‌ای، برنامه‌ریزی شهری، برنامه‌ریزی روستایی، شهرسازی و مانند آن قرار گیرد.

در نهایت، از کلیه‌ی عزیزانی که به نحوی در فرآیند تدوین و چاپ این اثر همکاری نموده‌اند، از جمله مسئولان و دست‌اندرکاران محترم انتشارات نور علم به خصوص جناب آقای دکتر ناصر مهرگان؛ رئیس محترم انتشارات و نیز از آقای عبدالمجید قرنچیک بابت تنظیم متن تشکر به عمل می‌آید. از جناب آقای جبرائیل ملکی نیز بابت کمک در معادلیابی پاره‌ای واژگان تخصصی قدردانی می‌شود. همچنین کمال امتنان و سپاس‌گزاری داریم از سرکار خانم مرجان شاه‌رخیان که در بازخوانی نسخه‌ی نهایی و ویرایش ادبی کتاب نقش داشته‌اند.

قهرمان رستمی - مهدی رمضان‌زاده لسبوئی

بهار ۱۳۹۰